

Opinnäytetyö (AMK)
Kuvataiteen koulutusohjelma
Kuvataide
2014

Mirja Hanikka

Abstrakti maalaustaide tunteiden herättäjänä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataiteen koulutusohjelma | Maalaus

30.10.2014 | Sivumäärä 28

Ohjaajat: Ilona Tanskanen ja Riikka Niemelä

Mirja Hanikka

Abstrakti maalaustaide tunteiden herättäjänä

Käsittelen opinnäytetyössäni, voiko abstrakti (jolla tarkoitan ei-esittävää) maalaustaide auttaa ihmisiä kohtaamaan ja käsittelemään tunteitaan, taikka tuottaa suurempia, maailmaasyleilevämpiä, niin sanottuja kontemplatiivisia tunnekokemuksia? Lisäksi pohdin, onko abstrakti maalaaminen sittenkään parhain keino työstää omia tunteitaan, taikka kohtaako se katsojan tunteet? Entä voiko abstraktilla maalaustaiteella auttaa yhteisön ongelmissa ja muuttaa maailmaa paremmaksi paikaksi elää?

Mielestäni elämässä tärkeintä ovat tunteet, sillä niiden kautta ihminen tuntee elävänsä. Tosin rationaaliseen järjenkäyttöön perustuva yhteiskuntamme ei tue niiden kohtaamista ja käsittelyä, saati kontemplatiivisia tunnekokemuksia. Tekstissäni päädyn siihen tulokseen, että abstrakti maalaustaide on yksi hyvä ratkaisu tähän ongelmaan.

Abstraktin maalaustaiteen ei-esittävän muodon takia katsojan on löydettävä maalauksen sisältö omista tunteistaan. Maalari voi taas käsitellä tunteitaan intuitiivisen maalausprosessin avulla - esimerkiksi purkaa sisäisen ja ulkoisen maailman ristiriitojen aiheuttamia patoutumia tai maalata unelmiaan todeksi. Abstrakti maalaus on aina kuin uusi, joten se on kohdattava ennemmin hengen kuin järjen avulla. Tämä ominaisuus, sekä mahdollisuus äärimmäiseen vähäeleisyyteen tukevat myöskin kontemplaation kokemusta.

Vaikka tunteiden käsittelyyn ja kontemplaatioon on myös paljon muita keinoja, kuten esimerkiksi luonnossa liikkuminen, abstrakti maalaustaide on yksi tärkeä vaihtoehto - ja vaikka abstraktin maalaustaiteen katsoja- ja tekijäkunta onkin pieni, se on kuitenkin olemassa. Ihmiset ovat erilaisia, joten on tärkeää, että jokaiselle löytyy oma keinonsa ja väylänsä tunteiden kohtaamiseen ja kontemplaatioon - ja sitä kautta parempaan vointiin ja parempaan maailmaan.

Asiasanat: Abstrakti maalaustaide, tunteet, kontemplaatio

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree program in Fine Arts| Painting

30.10.2014| Total number of pages 28

Instructor(s) Ilona Tanskanen and Riikka Niemelä

Mirja Hanikka

Abstract painting: evoking feelings

In my final work, I discuss whether abstract (non-figurative) painting can help people confront and process their feelings, or bring about bigger, so called contemplative emotional states? I also discuss, if abstract painting really is the best way to work with ones feelings, and whether it can communicate with the spectator's feelings? Furthermore, can abstract painting help about community's problems and change the world to be a better place to live?

In my opinion the most important things in life are feelings, because by way of them we feel alive. Nevertheless, our rational society doesn't encourage us to confront or discuss feelings, certainly not contemplative emotional states. In my writing, I conclude that abstract painting is one good solution to that problem.

Because of the non-figurative form of abstract painting, the spectator has to find the painting's content in her own feelings. A painter on the other hand can work with her feelings by painting intuitively - for example she can release her distress arising from contradictions between the world within and the world outside. Or she can paint dreams to reality. An abstract painting is always anew, that is why it has to be faced with spirit rather than with rational mind. This characteristic and the possibility to utmost unassumingness also support the contemplative experience.

Although there are many other ways to process feelings and contemplate, for example walks in the nature, abstract painting is an important alternative. Although its viewer and painter -base is small, it anyway exists. People are different, so it is important, that everyone can find their own way to face and contemplate feelings and thus increase their wellbeing - and make the world better.

Keywords: Abstract painting, feelings, contemplation

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Elämässä tärkeintä ovat tunteet	6
3 Abstrakti maalaustaide	9
3.1 Abstrakti maalaustaide tunteiden herättäjänä	10
3.2 Miksi maalaan abstrakteja maalauksia?	13
4 Toimiiko abstrakti maalaustaide sittenkään tunteiden herättäjänä?	19
4.1 Onko abstrakti maalaaminen paras tie kontemplaatioon?	19
4.2 Tavoittaako abstrakti maalaustaide katsojan tunteet?	21
4.3 Voiko abstraktilla maalaustaiteella muuttaa maailmaa?	23
5 Johtopäätökset	26
Lähteet	27
Kuvat	28

Kuva 1: Mirja Hanikka: Vaaleanpunainen aura (akryyli kankaalle), 2014.

1 Johdanto

Käsittelen opinnäytetyössäni, voiko abstrakti (jolla tarkoitan ei-esittävä) maalaustaide auttaa ihmisiä kohtaamaan ja käsittelemään tunteitaan, taikka tuottaa suurempia, maailmaasyleilevämpiä tunnekokemuksia?

Ensiksi kerron tunteiden tärkeydestä ihmiselle, sekä niiden kohtaamisen haasteista yhteiskunnassamme tarkastellen muun muassa Antti Pietiäisen teoriaa tunteiden dynamiikasta. Sen jälkeen siirryn käsittelemään abstraktia maalaustaidetta yhtenä tunteiden käsittelyn vaihtoehtona tuoden esille näkemyksiä abstraktin maalaustaiteen historiasta, sekä nykytaiteilija Marjatta Holmalta. Sen jälkeen siirryn kertomaan, miten tunteiden käsittely näkyy omassa maalaustyöskentelyssäni, muun muassa muutamien maalausesimerkkien avulla.

Lopuksi pohdin, onko abstrakti maalaaminen sittenkään parhain keino työstää omia tunteitaan, taikka kohtaako se katsojan tunteet? Entä voiko abstraktilla maalaustaiteella auttaa yhteisön ongelmassa ja muuttaa maailmaa paremmaksi paikaksi elää? Omien ajatusteni lisäksi haen näihin kysymyksiin vastauksia Henri Hagmanin Taiteen tarkoitus -teoksesta, joka toimii myös pääasiallisena lähteenäni läpi koko opinnäytetyöni.

2 Elämässä tärkeintä ovat tunteet

Ensinnäkin, maailma on ihmeellinen paikka. Kukaan ei pysty tietämään, miksi me olemme täällä, mikä on meidän elämämme tarkoitus. Monet meistä, itseni mukaan lukien, koemme tämän elämän kuitenkin suurimmilta osin mielekkääksi, hienoksi ja ainutkertaiseksi mahdollisuudeksi. Mutta mikä tekee tuosta elämästä mielekkään? Itse olen päätenyt siihen tulokseen, että tunteet - niiden kautta ihminen tuntee elävänsä eli tuntee itsensä eläväksi.

Toki ihmisen on ensisijaisesti huolehdittava omasta eloonjäämisestään, turvattava ravinto ja muut elossapysymisen edellytykset, mutta kaikki kokemukset koetaan loppupeleissä tunnetasolla. Nälkäiselle ruoka tuo voimia ja hyvän mielen, mutta vahvempia, monivivahteikkaampia ja maailmaasyleilevämpiä tunnekokemuksia koetaan yleensä muissa yhteyksissä, esimerkiksi silloin kun perustarpeet on jo tyydytetty, eikä niistä tarvitse huolehtia. Itse saan tällaisia vahvoja tunnekokemuksia yleensä luonnossa tai taiteen parissa ollessani. Toisinaan tunteitten intensiteetti voi olla hyvinkin suuri - rakkaudentäyteinen tai jopa hengellinen. Aivan kuin maailma aukenisi hetkessä eteeni tai kuin näkisin ja kokisin sen ensimmäistä kertaa kunnolla. Tällöin tunnen itseni vahvasti olemassa olevaksi ja hetkessä on voimakas todentuntu - voin aistia nyt-hetken.

Tämän kaltaisia hyvin henkilökohtaisia ja vahvoja tunnekokemuksia on erittäin vaikea eritellä, saatikka pukea sanoiksi. Käsittelemilleni asioille ei ole olemassa ainoita oikeita termejä, joten voin vain yrittää kuvailla niitä jollain keinoin. Esimerkiksi puhuessani henkisydestä, viittaan tällaiseen kuvailemaani ylevään tunteeseen, en mihinkään uskontokuntaan. Olavi Moilanen (2010, 6) kiteyttää hyvin tarkoittamani henkisyyden

kirjassaan Runoileva Jumala: "Jumalaa, jumalankuvaa ihmisessä on kyky tietoisuuteen, jossa taiteitten kautta saamme koko ajan uutta ymmärrystä olemisesta. Jumala on meissä oleva kaiken perusta, jossa ymmärrämme elämää ja ympäröivää todellisuutta. Jumala runoilee maailmaa näkyväksi meissä ihmisissä."

Teoksessaan Taiteen tarkoitus, Henri Hagman (2011, 23) kuvaa tällaista vahvaa (henkistä) tunnekokemusta sanalla kontemplaatio: "- ihmisen korkein ominaisuus tarkoittaen suoraa käsitteetöntä yhteyttä Jumalaan, maailmankaikkeuteen, absoluuttiin, itsen syvimpään olemukseen, ajattomaan totuuteen." Sanaa kontemplaatio käytetään monissa yhteyksissä tarkoittaen mietiskelyä, mutta itse käytän sitä tässä tekstissä Henri Hagmanin merkityksessä. On myös kätevää kuvata näitä käsittelemiäni vahvoja tunnekokemuksia välillä yhdellä sanalla, ja sana kontemplaatio on mielestäni siihen käyttöön sopiva. Kerron myöhemmin vielä tarkemmin omista kontemplaation kokemuksistani maalaustyöskentelyni yhteydessä, mutta pureudun ensin tunteiden kokemisten ongelmiin osana yhteiskuntaa.

Voisin väittää nyky-yhteiskunnan olevan tuloskeskeisyydessään ja materialistisuudessaan ongelmallinen - ja luulen, että monet muutkin ovat kanssani samaa mieltä. Rahaa on tienattava niin paljon kuin vain voi, jotta pystyisi ostamaan itselle paremman elämän, mikä ei tietenkään ole mahdollista. Päästäkseen rahaläjän päälle istumaan, ihmisen on suoritettava kaikki työllistymiseen tarvittavat kuviot alkaen peruskoulusta - jopa itse työnteko voi olla monille pelkkää suorittamista. Tämä kaikki tapahtuu rationaalisen järjenkäytön avulla - siispä vaikuttaa vahvasti siltä, että tunteille ja ei-sanalliselle ajattelulle ei anneta arvoa - puhumattakaan kontemplatiivisista kokemuksista. Ihmetellään vain, miksi mikään ei tunnu miltään ja tilannetta pyritään parantamaan lisää suorittamalla ja kuluttamalla - tunteiden viisaudelle naureskellen. Ja mikäpä olisi tähän kohtaan

osuvampaa, kuin Hagmanin (2011, 7) kirjassaan kertoma sananparsi: ”- vanha vitsihän on se, että älyllinen ymmärrys ei ole todellisen ymmärryksen esiaste vaan este”.

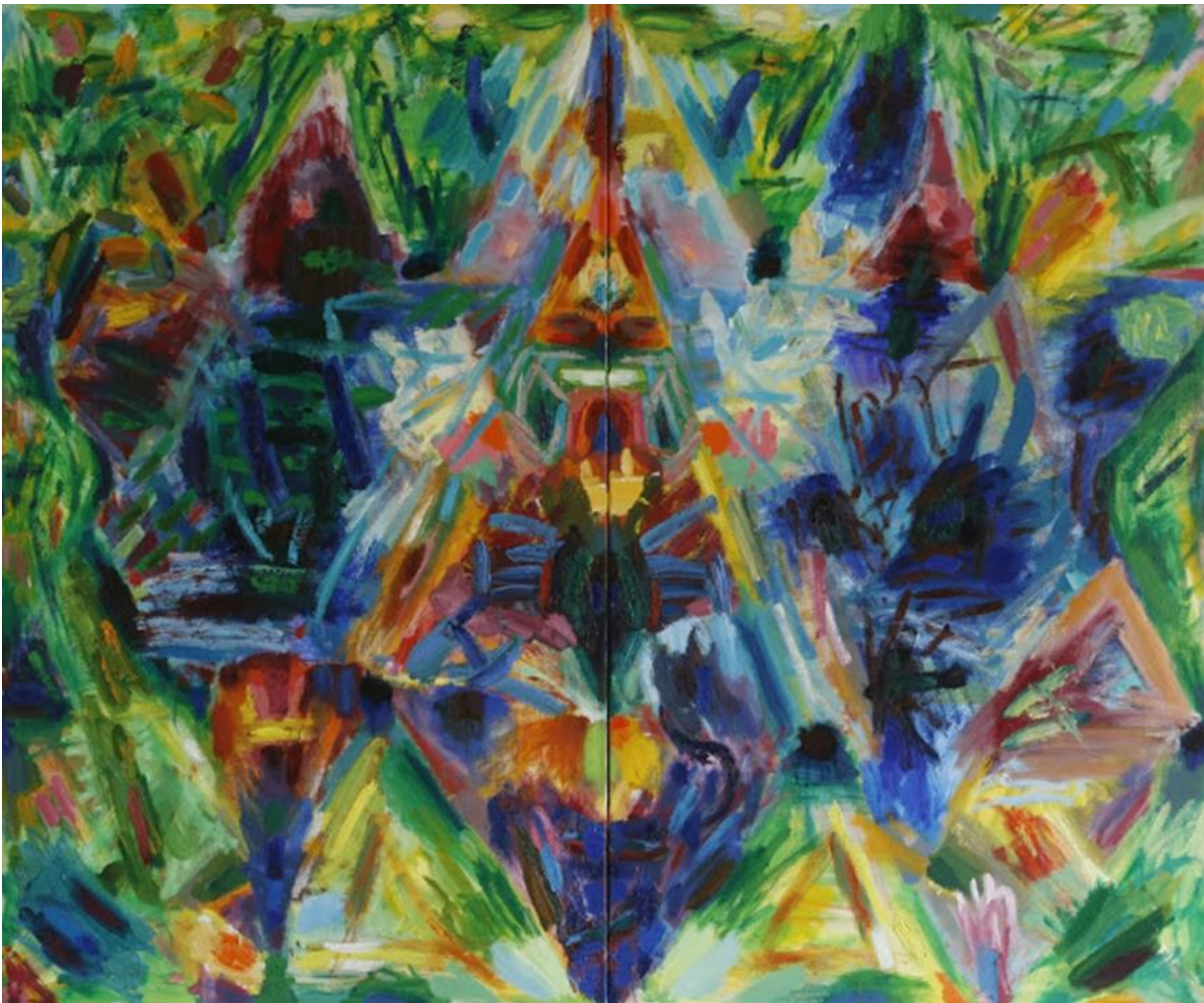
Antti Pietiäinen (2010, 47) kuvaa kirjassaan *Tunne, antitunne ja perimä* nykykulttuuriamme sanalla antitunnekuulttuuri. Tuossa kulttuurissa järki-ihminen tukahduttaa tunteensa ja muuntaa ne anti-tunteiksi, kuten pelon arkuudeksi tai uhkarohkeudeksi, vihan kiltteydeksi tai katkeruudeksi, syyllisyyden syytökseksi tai marttyyriydeksi ja niin edes päin. Nämä antitunteet aiheuttavat stressiä, paniikkia, masennusta ja lopulta uupumista. Jos ihminen oppii kohtaamaan ja hyväksymään aidot tunteensa, nöyrytyksen ja antamaan anteeksi, sekä itselleen että muille, hän voi päästä käsiksi rakkauteen - ihmisen kykyyn iloita olemassaolon, antamisen ja jakamisen mahdollisuudesta - ja sitä kautta totuuteen. Eikä tähän totuuteen voi päästä järjen avulla, sillä tunteita ei voi järkeillä. ”Järjellä ei ole omaatuntoa. Se ei voi tietää mitään hyvästä ja pahasta. Se ei voi tuntea.” toteaa Pietiäinen (2010, 216).

Mutta miten lähestyä tunteita taiteen kautta?

3 Abstrakti maalaustaide

Sanoisin, että taide on oivallinen vastapari loogiselle ajattelulle, ja parhaimmillaan se auttaa ihmisiä kohtaamaan omia tunteitaan. Käsittelen aihetta abstraktin - jolla tarkoitan ei-esittävää - maalaustaiteen näkökulmasta. Jos taideteos on erittäin puhutteleva, se saattaa herättää jopa kontemplatiivisen kokemuksen - herättää ihmisen nyt-hetkeen, sielun rauhaan ja rakkauteen - ja mikäpä sen parempaa ja tavoiteltavampaa.

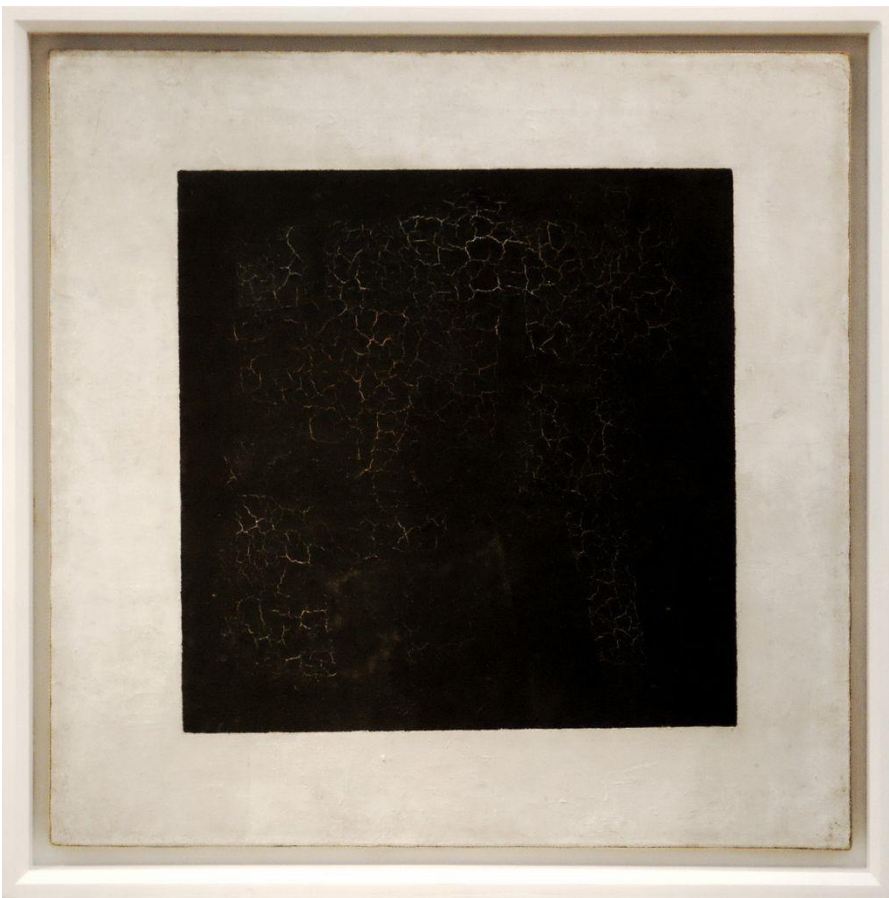
Kuva 2: Henri Hagman: Tulee, vääjäämättä
(akryyli ja öljy kankaalle, 150 x 180 cm), 2007.
<http://henrihagman.blogspot.fi>.

3.1 Abstrakti maalaustaide tunteiden herättäjänä

Asiat ”- jotka kohtaamme ensimmäistä kertaa, vaikuttavat meihin heti sielullisesti”, kirjoitti Kandinsky (1981, 55) kirjassaan Taiteen henkisestä sisällöstä. Kun katsomme abstraktia maalausta, se on meille kuin uusi - kohtaamme sen kuin lapsi kohtaa maailman. Emme pysty tukeutumaan mihinkään maailmassa valmiina olevaan, vaan meidän on muodostettava teoksesta täysin oma näkemyksemme - oma tunteemme, sillä ei-esittävää teosta on vaikea tulkita ainakaan pelkästään rationaalisen järjen avulla, ikään kuin tarinaa tai tiettyä agendaa muodostaen. Tämä näkemys palvelee ajatusta siitä, että abstrakti maalaustaide voisi siis hyvinkin toimia kontemplaation herättäjänä - jopa paremmin kuin esittävä maalaustaide.

Kirjassa Maailman taiteen historia: abstraktinen maalaustaide (Lambert 1975, 11) kerrotaan abstraktin maalaustaiteen olleen olemassa niin kauan kuin on ollut ihmisiäkin. Ei-realistisista taiteellisista pyrkimyksistä kerrotaan, että ihmiset ”muuttivat kuvaa sen mukaan, mihin uskoivat ja mitä tunsivat, he osoittivat selvästi halveksivansa ulkonaista muotoa peläten sen riistävän heiltä olennaisen: sen mitä uskonto opettaa. Ja siinä juuri on abstraktion alku: ympäröivään reaaliseseen maailmaan kohdistuva epäluulo. Näin aletaan antaa enemmän merkitystä ihmisen sisäiselle maailmalle -”. Myös tämä näkemys viittaa Kandinskyn näkemyksen tavoin abstraktin taiteen olevan kytköksissä henkisyteen, ihmisen sisäiseen maailmaan (johon itse voisin lisätä, tunteisiin, ei-sanalliseen). Ja juuri tuo ympäröivään maailmaan kohdistuva epäluulo on kuvausta aiemmin mainitsemastani ristiriidasta yhteiskunnan ja ihmisen sisäisen maailman kanssa. Kyseinen teksti on lähemmäs puoli vuosisataa vanha, joten huomaamme, että kyseinen ristiriita ei ole mitenkään uusi ilmiö, vaikkakin ehkä kärjistytvä.

Kirjassa Abstraktinen maalaustaide (Lambert 1975, 15) yksi tärkeä tarkastelukulma abstraktiin taiteeseen on myös sen vähäeleisyys. Toki esittävä taidekin voi olla hyvin pelkistettyä, mutta abstrakti taide mahdollistaa muodon poistamisen kokonaan - teos voi rajautua pelkkään väriin (esimerkkinä Malevitshin Musta neliö). Tällainen pelkistäminen nähdään kyseisessä kirjassa hyvin positiivisessa valossa: vähemmästä nauttimisena, näkökentän rikastumisena. Olen myös itse tehnyt samanlaisen huomion katsoessani äärimmilleen pelkistettyjä maalauksia - vähemmän on todellakin enemmän: Mielikuvitus on saanut laukata todella vapaasti ja assosiaatiot seurata toisiaan - ja äkkiä huomaa näkevänsä teoksessa koko maailman.

Kuva 3: Kasimir Malevitsh: Musta neliö, 1915.
<http://commons.wikimedia.org>.

Myös kuvataiteilija Marjatta Holman näkemykset abstraktista maalaustaiteesta ovat hyvin samantyyppisiä edellisten näkemysten kanssa. Sähköpostiviestissään 25.10.2014 hän kertoo nimenomaan abstraktin maalaustaiteen näyttäytyvän joka katsomiskerralla uudelleen, uutena, sillä tarinaa ei ole kerrottu valmiiksi, kun esittävyttä ei ole. Uuden tavoittelun ei tarvitse kuitenkaan tapahtua shokeeraavin elein - yksilölliset poikkeamat, jäljet kankaalla riittävät. " - uudet löydöt, omat jutut sijaitsevat vivahteessa. Se on kiehtovaa. Varsinkin tässä ajassa, näyttävyyden ja kuvien tulvassa pienet eleet, herkkyyks onkin suurinta mahtavuutta. Jos sen siis näkee. Jos on kyky nähdä. Jos on halua nähdä, jos on malttia nähdä ja keskittyä. Tietynlaisen tylsyyden sietämisen jälkeen saa palkinnon. Samoin kuin minimalistista musiikkia kuunnellessa - ", kertoo Marjatta Holma.

Kuva 4: Marjatta Holma: Puitteissa (tempera kankaalle, 130 x 168 cm), 2010.
<http://www.painters.fi/tmgalleria>.

3.2 Miksi maalaan abstrakteja maalauksia?

Olen päätenyt siihen tulokseen, että kyse on vapaudesta, monellakin eri tavalla. Vapauden tunne on minulle sama tunne kuin kontemplaatioissa - siksi huomaan pyrkiväni tekemisissäni jatkuvasti sitä kohden. "Ihmisen olennainen määre on vapaus. Yritys väittää muuta on itsepetosta" kertoo Torsti Lehtinen (2002, 201) kirjassaan Eksistentiaalismi, vapauden filosofia: "Ihmisen on itse luotava itsensä, annettava vapaalle olemukselleen sisältö".

Nuorempana opiskelin paljon klassista musiikkia, monia tunteja viikossa. Lukion jälkeen lähdin kuitenkin opiskelemaan ammatikseni musiikin sijaan kuvataidetta, sillä koin sen tekemisen paljon vapaampana. Suomessa kuvataiteen opiskelu on verrattain vapaamuotoista: kenenkään ei tarvitse kopioida vanhojen mestareiden töitä, eikä mallipiirustuskaan ole niin ryppyotsaista ja vie suurinta osaa opiskeluajasta - kun taas musiikinopiskelussa (ja musiikkialalla muutenkin) soitetaan usein muiden tekemiä kappaleita aikakauden vaatimalla tyyllillä, sekä soittotekniikkaa hiotaan hyvinkin kurinalaisesti. Toinen syy ammattivalintaani oli myös se, että en tahdo opiskellessani - saatikka muuten elämässäni - keskittää tekemistäni niin vahvasti yhteen asiaan. Ammattimuusikon on pidettävä soittotaitoa yllä ja harjoiteltava uusia kappaleita alituisen, kun taas ammattikuvataiteilijan työnkuvaan ei suoranaisesti kuulu mitään tiettyjä velvoitteita - nyt saan siis tehdä kaiken juuri niin kuin itse haluan.

Syyt siihen, että olen kuvataiteen piiristä löytänyt omimmaksi tekniikakseni abstraktin maalaustaiteen, ovat jokseenkin samantyyppiset. Maalauksessa - varsinkaan harjoittamassani akryylimaalauksessa - ei ole kovinkaan kimurantteja ja pitkällisiä teknisiä kiemuroita opeteltavana ja työstettävänä. Tekniikka ei rajoita paljoakaan itse tekoprosessia; se voi olla niin spontaania ja leväperäistä tai hillittyä ja hienovaraista kuin itse tahtoo.

Halu abstraktioon on kohdallani sitä, että en halua toistaa maalauksissani mitään esittävää, mennä ikään kuin olemassa olevan objektin ehdoilla. Nautin siitä vapaudesta, että minun ei tarvitse suunnitella mitään etukäteen - voin vain etsiä ja löytää. Toki teoksiini ilmaantuu monesti tunnistettaviakin elementtejä, mutta ne ovat omasta päästäni, sekä niiden esittävyys on toissijaista - luonne ja tunne ensisijaista (esimerkiksi kuvassa 5 etualalla oikealla olevan objektin voi nähdä vaikkapa kivenä tai luolana, mutta en koe sitä kokonaisuuden kannalta merkittävänä). Haluan luoda uutta ja tuoda sillä uudella näkyväksi sen, mitä me emme voi nähdä, mutta mikä on kuitenkin olemassa. Sen, minkä me välillä tavoitamme ja mikä on kaikkein tärkeintä ja kauneinta.

Kuva 5: Mirja Hanikka: Naiseni katosi metsään (akryyli levyllä, 130 x 120 cm), 2014.

On löydettävä silta toisistaan erkaantuneen yhteiskunnan ja henkisyiden välille, ja koen, että minulle tämä silta on maalaaminen. Tätä voisi kutsua myös taiteilijan itseterapiaksi. Puran eli maalaan itsestäni ulos sisäistä kaotiikkaani: yhteiskunnan ja henkisyiden välisen ristiriidan aiheuttamia negatiivisia tunteita (tällainen lähestymistapa on nähtävissä kuvassa 5). Mitä en pysty muille - saatikka itselleni - ilmaisemaan, pystyn sen maalaamaan. Tällaisessa purkamistyöskentelyssä saatan tulla tehneeksi negatiivisesta tunteesta jotain omalla tavallaan kaunista. Ruma saa kauniin muodon, jolloin ikävä tunne ei tunnukaan enää niin ikävältä. Toisinaan taas unelmoin, maalaan sitä mitä kaipaam (tällainen lähestymistapa on nähtävissä kuvissa 6 ja 7). Ja yhtäkkiä huomaan viettäneeni unelmani kanssa jo vaikka kuinka kauan, eläneeni sitä, tehneeni siitä totta. Usein etsin tietä kaipaamaani vapauteen: vapauteen tuntea, vapauteen rakastaa - kontemplaatiota.

Kaipuun (kuva 6) kanssa työskentely on tavallaan surullista, tavallaan pohjattoman kaunista, mutta tärkeintä on se, että saan käsitellä tätä yhtä elämän perustavanlaatuisimmista tunteista maalaamisen avulla. Myös kaipuun, vapauden ja nyt-hetken kokemukset ovat oikeastaan hyvin lähellä toisiaan. Tilannetta voisi kuvata näin: nyt-hetkessä havahtuu ja ymmärtää oman kuolevaisuutensa, oman pienuutensa maailman rajattomuuden ja valtavan kauneuden ja ihmeellisyyden rinnalla. Ymmärtää, että ei voi koskaan nähdä kaikkea maailmassa tai ymmärtää elämää kokonaisuudessaan. Tulee kuin tunne halata koko maailmaa kerralla, kunnes ymmärtää sen mahdottomuuden ja onkin tyytyväinen juuri siinä missä on. Näin kaipuusta kontemplaatioon saattaa tulla kontemplaatiota itsessään.

Toisinaan tämä tunne on iloluontoisempi, vähemmän kaipuuta ja enemmän vapauden iloa, toisinaan kaipuu-painotteisempi. Tällaisia tunteita voi siis herättää sekä aurinkoinen, kesäinen niitty että pöhettynyt, syksyinen metsä. Tästä löytyykin yksi syy abstraktin maalaamiseen mieltymykseeni, sillä sen keinoin on mahdollista yhdistää äskeisten esimerkkien kaltaisia tunnelmia - yhdistää kesän valo ja syksyn rosoisuus ja tehdä tunnelmasta ikään kuin kokonaisvaltaisempi ja vahvempi. Mielestäni erityisen kiinnostava maalausesimerkki tästä aiheesta on tehdä yleisesti katsottuna rumasta jäljestä kaunista esimerkiksi sommittelun avulla. Näin maalauksessa yhdistyvät ääripäät - yksi teos voi esittää koko elämän kirjoa - kuten kirjassa Taiteen tarkoitus sanotaan: "Kontemplaatio yhdistää dualismit" (Hagman 2011, 33).

Kuva 6: Mirja Hanikka: Tahtoisin purjehtia Atlantin yli Brasiliaan (akryyli levyille, 140 x 140 cm), 2014.

Ja mitä tulee maalausprosessin intuitiivisuuteen, usein tuntuu siltä kuin teokset tulisivat jostain muualta kuin itsestäni - ikään kuin vain minun kauttani. Usein aloittaessani maalaamisen minulla ei ole valmiina mitään lähtöideaa, vaan tunnustelen esimerkiksi, mikä väri tai väripari vetää minua puoleensa eniten, ja vain aloitan maalaamisen kyseisillä väreillä (kuvassa 7 lähtökohtana puoleensavetävä väri ja kuvassa 8 väripari). Jatkaessani käyn läpi samanlaisen pohdinnan yhä uudestaan ja uudestaan: katson mitä tulikaan tehtyä ja mitä tekisi mieleni laittaa lisää. Toki nämä ajatukset tulevat mielestäni, mutta eivät mitenkään järjellä pohdiskellen - ennemminkin ne tuntuvat sydämessä. Intuitiiviset, sydämeistä tulevat valinnat ja teot maalauksen etenemiseen, ovat tunteiden ruumiillistumisia - tunne, mikä haluaa tulla ulos, ottaa teoksessa oman, konkreettisen muotonsa, esimerkiksi seesteisyys jonkun ihanan vaaleuden ja harmistus jonkun rösön.

Kuva 7: Mirja Hanikka: Lampi meressä (akryyli levyllä, 100 x 100 cm), 2014.

Huomaan maalauksen valmistuneen, kun miettiessäni, mitä teos vielä kaipaisikaan, en löydä enää lisättävää tai poistettavaa, vaan maalaus tuntuu kokonaiselta. Myöhemmin katsoessani teosta saatan kuitenkin tuntea sen vieraaksi, ihmetellä mistä tuokin oikein tuli, ja ehkä vasta pitkien aikojen päästä ymmärtää teosta itsessään paremmin. Joko omien tunteiden käsittely ja näkeminen vie kauan aikaa, tai sitten maalausprosessi purkaa intuitiivisesti tunnetilat maalaukseen, ikään kuin itseltään huomaamatta. Henri Hagman vertaa kirjassaan Taiteen tarkoitus intuitiota järkeen seuraavanlaisesti: järjen perustuessa menneisyydestä muodostuviin mielikuviin todennäköisyyksistä, se ei ole aina kovinkaan pätevä neuvonantaja, sillä se ei ota huomioon arvaamattomia muuttujia ja oikeaa hetkeä - toisin kuin intuitio, joka on kontemplatiivista eläytymistä nyt-hetkeen. Intuitiossa tiedollista "laskutoimitusta" ei vain näy, koska se on salamannopeaa (2011, 25-26).

Kuva 8: Mirja Hanikka: Silkkihuivi (akryyli levyllä, 80 x 80 cm), 2014.

4 Toimiiko abstrakti maalaustaide sittenkään tunteiden herättäjänä?

Vaikka voinkin sanoa abstraktin maalaustaiteen auttavan itseäni ja varmasti myös monia muita maalareita kohtaamaan omia tunteitaan, ei ole itsestään selvää, onko maalaamisen tie paras reitti kontemplaatioon? Entä auttavatko abstraktit maalaukset katsojaa kohtaamaan tunteitaan - saatikka yhteiskunnan ongelmassa?

4.1 Onko abstrakti maalaaminen paras tie kontemplaatioon?

Voidaan esittää kysymys, onko maalaaminen taiteilijalle itseterapiaa, kontemplaatiota vai todellisuuspakoa? Terapeuttista ominaisuutta en voi kiistää, sillä luovuus on ihmisen perusominaisuus, jota tulisi tukea. Luovassa tilassa ihminen saa mielihyvää tunteesta, että saa itse ratkaista tilanteita juuri niin kuin haluaa: löytää uusia, omanlaisia toimintatapojaan, luoda uutta ja itselle toimivaa. Loppupeleissä ei kai ole niin väliä miten luovuuttaan toteuttaa, mutta itselleni abstrakti maalaaminen antaa hyvät ja tarvittavan vapaat puitteet.

Mutta mitä tulee todellisuuspakoisuuteen, mietin välillä, onko järkevää maalata omia unelmiaan sen sijaan, että tavoittelisi niitä konkreettisesti - esimerkiksi työskentelisi sen eteen, että elämästä tulisi vapaampaa sen eri osa-alueilla, jos vapautta haluaa. Toki minulla on myös vapaus maalata muiden toimien sijaan. Mutta onko maalaaminen sittenkin vain todellisten ratkaisujen pakenemista helpomman, mutta loppupeleissä toisarvoisemman tekemisen pariin? Sulkeutuuko taiteilija omaan satumaailmaansa, kun ei pysty tai halua kohdata tosiasioita - ottaa vastuuta

itsestään ja tehdä päätöksiä? Asia voi olla näinkin, mutta jos elämässä tavoittelee kontemplaation (eli vapauden?) kokemusta, voi taiteen tekeminen olla hyvinkin suora ja oikea reitti tavoiteltavaan.

Toki ympäristön kannalta olisi ehkä parempi, etteivät taiteilijat valmistaisi tähän maailmaan enää enempää materiaa esimerkiksi taulujen muodossa, sillä kontemplaation kokemuksia voi saada muistakin asioista. Esimerkiksi liikkuessani luonnossa saan toisinaan voimakkaita kontemplaation kokemuksia - usein jopa voimakkaampia kuin maalatessani. Olisiko siis parempi, että taidetta käytettäisiin vain porttina kontemplaation kokemisen maailmaan, ikään kuin herättämään ihmisessä kontemplaation tunteen, jota myöhemmin pystyisi kokemaan lähes mistä tahansa. Onko taiteen tarkoitus lopulta tehdä itsensä tarpeettomaksi?

Ehkä taide voisi toimia tällaisena silmien avaajana, mutta mielestäni ei kuitenkaan olisi tarpeellista luopua siitä kokonaan - vaikkakin välillä tuntuu siltä, että taide on minulle vain luonnossa liikkumisen korvike. Koska asun keskellä kaupunkia, haen kontemplaatiota luonnon sijaan taiteesta. Ehkä voisin järjestää itselleni enemmän aikaa liikkua luonnossa, mutta kaikilla ei ole siihen mahdollisuutta. Monelle luonnon keskelle muutto tarkoittaisi myös hankalaa välimatkaa palveluista, kouluista ja työpaikoista, sekä sosiaalisista suhteista. On olemassa myös puhtaasti niitä ihmisiä, jotka eivät vaan yksinkertaisesti nauti niin paljon luonnosta, joten heille taide voi olla erittäin tärkeä väylä kontemplaatioon. Ja mitä tulee vielä taiteen ekologisuuteen, taidetta voi tehdä kuluttamalla uusia materiaaleja mahdollisimman vähän - niin kuin muillakin elämän osa-alueilla. Ja vaikka taide olisi avannut kontemplatiivisen kokemiseni myös muihin asioihin, tarvitsisin edelleen itse maalausprosessia sen hyvää tekevässä, luovassa toiminnallisuudessaan.

4.2 Tavoittaako abstrakti maalaustaide katsojan tunteet?

Olen kuullut monen sanovan abstrakteja maalauksia hankalasti lähestyttäväksi. Syynä tähän lienee se, ettei katsoja voi tarttua mihinkään selkeään ja tunnistettavaan hahmoon tai asiaan ja luoda sitä kautta tarinaa ja merkitystä teokselle, vaan hänen on löydettävä teoksen sisältö itsestään - omista tunteistaan. Tämä vaatii ehkä enemmän työtä ja katselemista, mutta olen myös huomannut, etteivät monet luota omiin näkemyksiinsä ja kokemuksiinsa katsoessaan taidetta. Saatetaan luulla, että teoksella on vain yksi oikea tulkintatapa, joka pitää löytää - ja jos ei tätä löydä, niin teos jää ymmärtämättä. Ajatellaan, että itse taiteilijalla on joku tarkkaan rajattu sanoma ja tarkoitus teokselle, vaikka todellisuudessa saattaa olla, ettei taiteilija ole sitä vielä itsekään löytänyt.

Mikä siis neuvoksi? Miten saada katsojat kohtaamaan tunteitaan tai jopa kontemploimaan? Henri Hagman väittää kirjassaan Taiteen tarkoitus (2011, 23) tämän vaativan sekä taiteilijalta työssään, että katsojalta tietynlaista kontemplaatiohakuista suhtautumista teokseen ja siihen, mitä se välittää. Osittain olen samaa mieltä. Jos esimerkiksi maalari on maalannut taulunsa hyvässä hengessä tai kontemplaation tilassa, miten nyt halutaan sanoa, on toki paljon todennäköisempää, että kyseinen tunnelma välittyy katsojallekin - sillä mitä tunteita voi löytää teoksesta, jossa niitä ei ole koskaan ollutkaan? Toisaalta taas tällainen "toimiva" teos voi syntyä myös aivan sattumalta tai katsoja voi saada syviä tunnekokemuksia vaikka millä mielentilalla tehdyistä teoksista. Mutta vaatiiko tämä katsojalta tietoisista halua kontemplaatioon, taikka tietoa kontemplaatiosta, "henkistä opastusta"?

Jos mietin itseäni taiteen kokijana, keskustelut taiteen kokemisesta ystäväieni kanssa ovat auttaneet taideteoksista tunteiden ammentamiseen. Jos ei ole ketään kenen kanssa

keskustella, myöskin vain yleinen kiinnostuneisuus henkisyydestä on helpottanut kohtaamaan asioita sydämellään. Vaikka en olekaan sen kummemmin määritellyt, tehnyt tai tiennyt termistöä ja teoriaa tunteiden ja muiden henkisten asioiden kokemisesta, se ei ole haitannut. Ehkä ratkaisun avain löytyy avoimuudesta, vastaanottavaisesta asenteesta. Kun katsoo teosta, on vain annettava sen vaikuttaa, otettava vastaan mitä se antaa ja ajateltava, että se on oikein. Tähän voi auttaa ajan kanssa syventyminen ja keskittyminen, mutta ei pakonomainen pinnistely. Kaikki teokset eivät voi saada katsojassa aikaan syviä tunteita, sillä teoksia on maailmassa yhtä paljon ja keskenään yhtä erilaisia kuin meitä ihmisiäkin - sanoisin, että vastaanottavainen mieli kyllä nappaa sen, mitä on napattavissa. Toki jos teos selvästi alkaa vetää puoleensa, katsellessa sitä lisää, tunnetila usein vain syvenee. Toisinaan on myös hyvä antaa jollekin teokselle tai taidesuuntaukselle uusi mahdollisuus - jos se ei olekaan joskus miellyttänyt, se saattaa miellyttää myöhemmin. Vaikka taideteokset eivät muutu, ihminen ja tilanteet muuttuvat.

Kuva 9: Mirja Hanikka: Liejukukkia (akryyli levyllä, 85 x 100 cm), 2014.

4.3 Voiko abstraktilla maalaustaiteella muuttaa maailmaa?

Taide ei voi saavuttaa ja sykehdyttää niitä henkilöitä, jotka eivät ole kiinnostuneita taiteesta - eikä pommin varmasti kaikkia niitäkään. Olisiko siis parempi tehdä jotain ylipäätään yleishyödyllisempää, auttaa konkreettisesti avun tarpeessa olevia, esimerkiksi hoitaa sairaita - taikka edes maalata kantaaottavia maalauksia ja vaikuttaa sitä kautta yhteiskunnan kehittymiseen paremmaksi paikaksi elää?

Tätä kysymystä miettiessäni olen tullut siihen tulokseen, että jokaisella meillä on omat vahvuutemme, joiden kautta löydämme myös oman, hedelmällisimmän toiminta-alueemme. Olisi loogista ajatella, että oma potentiaali - sekä itsensä että muiden hyväksi - tulisi hyödynnettyä parhaiten niissä asioissa, jotka kiinnostavat ja joita osaa parhaiten. Itselleni tämä asia on abstrakti maalaaminen. Mutta koskettaako se kuitenkin niin pientä osaa ihmisistä, että tekeminen kääntyy lopulta pelkän oman hyvinvoinnin tavoitteluksi? Toki näin käy, jos ei tuo teoksiaan muiden nähtäväksi, mutta onko siltikin katselijakunta liian pieni ikään kuin oikeuttaakseen maalaamisen?

Tätä miettiessä päästään kiinni koko opinnäytetyössäni käsittelemäni aiheen ytimeen - onko kontemplaation herättäminen tarpeellista ylipäätään? Tämä riippuu täysin henkilön omasta arvomaailmasta. Itse koen tunteet kaikkein tärkeimmiksi ja minun on oikeastaan vaikea ajatella ihmistä, joka ei nauttisi yhtään tunteista. Jos tämä tunteiden herättely -asia on todellakin tärkeää kaikille, voisi ajatella kaikkien siihen tähtäävien keinojen olevan tarpeellisia - jopa abstraktin maalaamisen - oli sitten kyse kuinka pienestä vaikutuspiiristä hyvänsä. Viihde ei voi korvata kontemplatiivista taidetta, eikä määrä laatua.

Mutta entäs yhteisötaide, joka sekä ottaa katsojat mukaan tekijöiksi, että tuottaa positiivisia, yhteisiä kokemuksia? Luova yhdessä tekeminen tuo ilontunnetta, ja eikö juuri elämänilo olekin kaiken liikkeelle paneva voima - voiko olla edes kontemplaatiota ilman elämäniloa? Toki aina tarvitaan edes vähän positiivisuutta pysyäksään kiinni elämässä ja toiminnassa, mutta voidaan myös todeta, että kaikki me ihmiset emme ole tarpeeksi ulospäinsuuntautuneita yhteisötaiteeseen. Kaikki eivät lähde ennakkoluulottomasti mukaan aivan uudenlaiseen toimintaan aivan uusien ihmisten kanssa, vaan viihtyvät taiteen parissa ennemminkin itsekseen, omassa rauhassaan. Ja mitä tulee kontemplaation tunteeseen, kuten jo aiemmin totesin, sitä voi saada hyvinkin monenlaisista asioista - ei pelkästään kauniista ja iloisista. Joskus harmaa ja rosoinen ladon seinä voi olla kauniimpi ja syvempi kuin mikään kedon kukkanen.

Mitä tulee taas kantaaottavaan taiteeseen, se on toki myös hyödyllistä, mutta auttaa eri asioihin kuin kontemplaatioon. Henri Hagman kertoo kirjassaan Taiteen Tarkoitus (2011, 35-37) aktivistisenkin taiteen tähtäävän lopulta siihen, että ihmisellä olisi hyvä olla: perustarpeet tyydytetty niin, että pystyttäisiin keskittymään henkiseen kehitykseen. Monesti kuitenkin käy niin, että aktivistitaiteilija unohtaa tavoittelevansa loppujenlopuksi kontemplaatiota ja uhraa aikansa ei-kontemplatiiviselle toiminnalle, jolloin tehokkuudesta ja välineellisestä rationaalisuudesta tuleeekin itsetarkoitus. Hagmanin väite onkin se, että kaikki on saatava kontemploimaan, sillä "- mielen evoluutio mahdollistaa ulkoisen revolution -" (2011, 53), toisin sanoen kontemplaatioon avautunut mieli vallankumouksen, aktivismin, yhteisen hyvän tavoittelun yhteiskunnassa. Olen melko samaa mieltä, sillä miten kukaan pystyisi tekemään omasta, saatikka muiden elämästä mielekkäämpää, jollei tiedä, mihin loppujen lopuksi pyrkiä?

Mutta toisaalta, tarkoittaako tämä sitä, että taiteilijan on kontemploitava taiteellaan itsensä kuntoon, jotta voisi myöhemmin auttaa muita muilla keinoin? Vai voisiko abstraktilla maalaustaiteella saavuttaa yhtäaikaisesti sekä omaa, että muiden hyvinvointia ja jatkaa maalaamista vaikka hautaan asti? Koska ihminen ei mielestäni ole täysin valmis edes kuolinvuoteellaan, lienee parasta toteuttaa itsensä ja ympäröivän maailman kehittämistä samanaikaisesti. Maalaaminen on mielestäni tähän hyvä keino, sillä ensin se kontemploi maalaria, jonka jälkeen mahdollisesti katsojiaan. Luulenpa myös Hagmanin tarkoittaneen sitä, että esimerkiksi taiteen parissa kontemploituaan katsojat, eri alojen taitajat, levittäytyvät vaikuttamaan kukin omille vaikutusalueilleen kontemplaation hengessä - ja näin maailma tosiaan voisi muuttua paremmaksi.

Mutta miten saada katsojat taiteen äärelle, ettei tämä olisi pelkkää utopiaa? Pitäisikö tauluista tehdä jotenkin helposti lähestyttävämpiä? Maalata abstrakteihin maalauksiin kuitenkin jotain esittäviä hahmoja tai tehdä tauluista yleensäkin vain speaktaakkelimaisempia? Eipä taitaisi auttaa, sillä tällöin abstraktin maalaustaiteen ei-esittävyys ja vähäeleisyyden voima kärsisi. Abstraktia maalaustaidetta tarvitaan omalla sarallaan. Vaikka katsojakunta olisikin pieni, se on kuitenkin huomioitava - niin kuin kaikki muutkin vähemmistöt. Ihmiset ovat erilaisia ja tärkeintä on, että jokaiselle löytyy oma keinonsa ja väylänsä kontemplaatioon. Itselleni se keino on abstrakti maalaaminen ja jotta muutkin saisivat siitä nauttia, ei auta kuin maalata hyviä tauluja suoraan sydäimestä ja tuoda niitä mahdollisimman hyvin ihmisten nähtäville.

5 Johtopäätökset

Olen päätenyt siihen tulokseen, että abstrakti maalaustaide toimii tunteiden herättäjänä, voiden aiheuttaa myös kontemplaation kokemuksen. Se myös tarjoaa hyvän vastapainon rationaaliseen järjenkäyttöön painottuvassa yhteiskunnassamme. Abstraktilla maalauksella on oma, tarpeellinen paikkansa maailmassa, vaikka se ei tavoitakaan suuria ihmisjoukkoja.

Abstraktin maalauksen ominaispiirteet ovat omiaan tunteiden löytämiseen, tunnistamiseen ja käsittelyyn. Ei-esittävän muotonsa takia katsojan on löydettävä maalauksen sisältö omista tunteistaan. Maalari käsittelee tunteitaan intuitiivisen maalausprosessinsa avulla, esimerkiksi purkaa sisäisen ja ulkoisen maailman ristiriitojen aiheuttamia patotumia tai maalaa unelmiaan todeksi.

Abstraktin maalauksen mahdollisuudet ovat omiaan myös kontemplaation kokemiselle. Mahdollisuus äärimmäiseen vähäeleisyyteen voi laajentaa näkökenttää ajatuksella "vähemmän on enemmän". Abstrakti maalaus on aina uusi, joten se on kohdattava aina hengen - ei järjen avulla. Myös erilaiset kontemplatiiviset tunnetilat voivat yhdistyä samassa maalauksessa, tehden teoksesta vielä syvemmän.

Vaikka tunteiden käsittelyyn ja kontemplaatioon on myös paljon muita keinoja, kuten esimerkiksi luonnossa liikkuminen, abstrakti maalaustaide on yksi tärkeä vaihtoehto - ja vaikka katsoja- ja tekijäkunta onkin pieni, se on kuitenkin olemassa. Ihmiset ovat erilaisia, joten on tärkeää, että jokaiselle löytyy oma keinonsa ja väylänsä tunteisiin ja kontemplaatioon - ja sitä kautta parempaan vointiin ja parempaan maailmaan.

Lähteet

Hagman, H. 2011. Taiteen tarkoitus. Taiteeseen kätkeyty ihmisen utopia ja sen toteuttaminen. Helsinki: Kustannus Oy Taide.

Hagman, H. Tulee, vääjäämättä (akryyli ja öljy kankaalle, 150 x 180 cm), 2007. <http://henrihagman.blogspot.fi>.

Holma, M. Puitteissa (tempera kankaalle, 130 x 168 cm), 2010. <http://www.painters.fi/tmgalleria>.

Kandinsky, W. 1981. Taiteen henkisestä sisällöstä. Suom. Kumela, M. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Lambert, J-C. 1975. Maalaustaiteen historia. 23: Abstraktinen maalaustaide. Suom. Uusitalo, M. Helsinki: Ex Libris.

Lehtinen, T. 2002. Eksistentialismi. Vapauden filosofia. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Malevitsh, K. Musta neliö, 1915. <http://commons.wikimedia.org>.

Moilanen, O. 2010. Runoileva Jumala. Uskonto itsetuntemuksena. Suomussalmi: Myllylahti Oy.

Pietiäinen, A. 2010. Tunne antitunne perimä. Johdatus tunteiden dynamiikkaan. Kouvola: SOLVER palvelut Oy.

Kuvat

Kuva 1: Mirja Hanikka: Vaaleanpunainen aura (akryyli kankaalle, 20 x 20 cm), 2014.

Kuva 2: Henri Hagman: Tulee, vääjäämättä (akryyli ja öljy kankaalle, 150 x 180 cm), 2007. <http://henrihagman.blogspot.fi>.

Kuva 3: Kasimir Malevitsh: Musta neliö, 1915.
<http://commons.wikimedia.org>.

Kuva 4: Marjatta Holma: Puitteissa (tempera kankaalle, 130 x 168 cm), 2010. <http://www.painters.fi/tmgalleria>.

Kuva 5: Mirja Hanikka: Naiseni katosi metsään (akryyli levyille, 130 x 120 cm), 2014.

Kuva 6: Mirja Hanikka: Tahtoisin purjehtia Atlantin yli Brasiliaan (akryyli levyille, 140 x 140 cm), 2014.

Kuva 7: Mirja Hanikka: Lampi meressä (akryyli levyille, 100 x 100 cm), 2014.

Kuva 8: Mirja Hanikka: Silkkihuivi (akryyli levyille, 80 x 80 cm), 2014 .

Kuva 9: Mirja Hanikka: Liejukukkia (akryyli levyille, 85 x 100 cm), 2014.